

ביאורים לפרקי אבות

ב אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, בְּכָל יוֹם וַיּוֹם בַּת קוֹל
 יוֹצֵאת מִהַר חוֹרֵב וּמִכְרֹזַת וְאוֹמֶרֶת: אוֹי
 לָהֶם לְבָרִיזוֹת מֵעֲלֻבוֹנָה שֶׁל תּוֹרָה, שֶׁכָּל מִי שְׂאִינוּ
 עוֹסֵק בַּתּוֹרָה, נִקְרָא נְזוּף, שֶׁנֶּאֱמַר: נָזַם זֶה בְּאֵף
 חַזִּיר, אִשָּׁה יָפָה וְסֶרֶת טָעַם. וְאוֹמֵר: וְהִלַּחַת מֵעֲשֵׂה
 אֱלֹהִים הַמָּה, וְהַמְכַתֵּב, מִכְּתַב אֱלֹהִים הוּא, חֲרוּת
 עַל הַלַּחַת, אֵל תִּקְרָא חֲרוּת אֶלָּא חֲרוּת, שְׂאִין לָךְ בֶּן
 חוֹרִין אֶלָּא מִי שְׁעוֹסֵק בְּתַלְמוּד תּוֹרָה, וְכָל מִי
 שְׁעוֹסֵק בְּתַלְמוּד תּוֹרָה חֲרִי זֶה מִתְעַלָּה, שֶׁנֶּאֱמַר:
 וּמִמִּתְנָה נַחֲלִיאֵל, וּמִנַּחֲלִיאֵל בָּמוֹת:

תוי"א: (א) משלי י"א כ"ב. (ב) שמות לב טו. (ג) במדבר כ"א י"ט.

פירוש רש"י

של זהב שנתון בחטמו של חזיר שבני אדם גדלים
 ממנו. אלקא במנדה קרי ליה קרא: שאין לך בן
 חורין. לפי שבני אדם מכבדין ומשמשין לפניו, ומי
 שאינו עוסק בה מתרחקין ממנו, אלקא במנדה
 הוא: וממנתנה נחליאל. למעלה מן הפסוק הזה
 כתיב וממנדר מתנה וממנתנה נחליאל וערבין נה;
 וקדים נה, כיון שנתנה להם תורה במנתנה נחלי
 אל, כלומר הביאם בחלקו, וכיון שחלקו אל עולים
 לגדלה שנקרא ומנחליאל במוות:

מעלבוונה של תורה. מעלבוון שעולבין את התורה
 שהיא עלובה על שאין לה עוסקין: נזוף. מנדה,
 כמו (בראשית לו) ויגער בו אביו מתרגמינן ונזף ביה
 אביו. נסח אחר נזיפת חקמים מנדה: נזם זהב באף
 חזיר. שאינו משמרו אלא הולך ונוכר באשפה
 וממאס, כן תלמיד חכם שחסר מטעמים של תורה
 הוא מאוס במנדה הזו. נסח אחר אשה יפה וסרת
 טעם, כלומר מכה הבריות בלשון נקבה אשה יפה
 שהוא סר דבריו מטעמים של תורה, דומה לנזם

פרק ששי

המפרשים ביארו, שפרק זה, שנלמד בשבת שלפני חג השבועות, כולו
 מעורר על חשק התורה ואהבתה. . ומתוך דבריו. . נתעורר לקנות את
 התורה¹. ויש להעיר מהשייכות של מספר שש (הפרק הששי והשבת הששית)²
 למתן תורה, שהי' בששי בסיון, שנקרא „יום הששי“³ (הששי המיוחד, רש"י)⁴.

(1) מד"ש. (2) היינו בחוץ לארץ, שלעולם ישנו ו' שבתות בין פסח לעצרת, משא"כ בארץ ישראל לפעמים
 ישנו ו' שבתות (כשא' דפסח חל בשבת, השבת הבאה היא אחש"פ בחו"ל, והשבת הראשונה שלאחרי פסח בא"י).
 ולהעיר מחילוקי המנהגים לגבי אמירת פרקי אבות בשבת השביעית בא"י. ולהעיר ע"ד הצעות שהלכה כבבלי
 (חו"ל) לגבי ירושלמי (א"י). (3) בראשית א, לא. (4) ספח"ש תש"מ ח"ט ע"ב 485.

רבי אומר . . .

ביאור מתורת כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שי"ז

ב) בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרזת ואומרת אוי להם לבריות מעלבונה של תורה

טמונים, „אוצרות יקרים“ של אמונת ה' ואהבת ה'², אין צורך להסביר לו מעלת התורה, אלא יש לעורר ולגלות את ה„אוצרות“ הטמונות בנשמתו, ואז יעסוק בתורה בדרך ממילא. ומאחר שמדובר באדם שהוא בדרגה של „בריות“, שחומריותו וגסותו מסתירים על אור נשמתו, אי אפשר לגלות „אוצרות“ אלו על ידי „גילוי אור“ (הדגשת יוקר התורה וכיוצא בזה), אלא צריכים להסיר ולשבור חומריותו על ידי ההכרזה וה„נזיפה“ אוי להם לבריות³.

צריך ביאור: מאחר שכוונת הבת קול היא לעורר את האדם לעסוק בתורה, ה' מתאים יותר להדגיש (בעיקר) יוקר ומעלת לימוד התורה, ולא רק החסרון שבהעדר הלימוד. וביותר יוקשה: כיצד אפשר לומר שבכדי להשפיע על ה„בריות“ מספיק הכרוז „אוי להם לבריות“ (בלי הסברת היוקר והמעלה שבלימוד התורה).

והביאור בזה:

מאחר שלכל יהודי יש נפש אלקית, ויתרה מזו – בפנימיותו

(1) ראה תניא פל"ב: הרחוקים מתורת ה' ועבודתו ולכן נקראים בשם בריות בעלמא. (2) ראה הוספות לכתר שם טוב סמ"ד. (3) לקו"ש חט"ז עמ' 123.

שאיך לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה

פירושה – שחרור מכל ענין של הגבלה. ולכן המושכל הראשון הוא ש„אין לך בן חורין“, דהרי האדם הוא מוגבל בכל עניניו, ולא תתכן בו חירות אמיתית. והתנא מחדש, שעל ידי עסק התורה, שהיא מיוחדת עם עצמותו ומהותו יתברך, הבלי גבול האמיתי, נעשה האדם „בן חורין“².

הביטוי „אין לך כו' אלא כו'“, מורה שמושכל ראשון הוא שאי אפשר שתהי' מציאות של „בן חורין“ (אין לך בן חורין!), ואחר כך מחדש התנא שאפשר להיות „בן חורין“ – על ידי עסק התורה.

והביאור בזה: „חירות“ אמיתית

(1) ראה זח"ג עג, א. (2) משיחת ש"פ במדבר תשי"ט – על פי רשימת השומעים בלבד.

